

Rada Fundacji:
Danuta Przywara - Przewodnicząca
Henryka Bochniarz
Janusz Grzelak
Ireneusz Cezary Kamiński
Hanna Machińska
Witolda Ewa Osiatyńska
Andrzej Rzepliński
Wojciech Sadurski
Miroslaw Wyrzykowski

Zarząd Fundacji:
Prezes: Maciej Nowicki
Wiceprezes: Piotr Kładoczny
Sekretarz: Małgorzata Szuleka
Skarbnik: Lenur Kerymov
Członkini: Aleksandra Iwanowska

Warszawa, 13 maja 2024 r.

L.dz. 182/2024

Sz. P.
gen. bryg. SG Sławomir Klekotka
Komendant Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej
ul. gen. Józefa Bema 100
15 - 370 Białystok
podlaski@strazgraniczna.pl

WNIOSEK

**w trybie art. 241 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania
administracyjnego (Dz.U. z 2024 r., poz. 572; dalej: k.p.a.)**

dotyczący

**przywrócenia praworządności i zapobiegania nadużyciom w zakresie
wykonywania przez funkcjonariuszy SG zadań wobec cudzoziemców
przekraczających granicę między Białorusią i Polską**

Działając w imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, w oparciu o art. 221, art. 241 i art. 242 § 1 k.p.a. oraz § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2002 r. w sprawie organizacji przyjmowania i rozpatrywania skarg i wniosków (Dz.U. z 2002 r. Nr 5, poz. 46), kieruję do Pana Komendanta wniosek dotyczący sposobu wykonywania przez podległych Panu funkcjonariuszy Straży Granicznej zadań w stosunku do osób, które w warunkach kryzysu humanitarnego i presji ze strony władz oraz służb białoruskich przekraczają granicę polsko-białoruską w miejscach do tego nieprzeznaczonych.

Jestem przekonany, że uwzględnienie propozycji zawartych w niniejszym wniosku przyczyni się do przywrócenia praworządności oraz zapobieżenia nadużyciom na obszarze terytorialnej właściwości Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej, pozwoli na zwiększenie bezpieczeństwa osób przybywających na terytorium Polski, a jednocześnie w żaden sposób nie zagrozi bezpieczeństwu państwa.

I. Stan faktyczny.

Nieprzerwanie od drugiej połowy 2021 roku trwa kryzys humanitarny na polsko-białoruskiej granicy. Migrantki i migranci są bezwzględnie wykorzystywani przez białoruski reżim do celów politycznych i wywierania presji na Polskę i Unię Europejską. Wśród osób decydujących się na podróż, często nieświadomych ryzyka, jakie wiąże się z pobytem na Białorusi (zwłaszcza w rejonie tzw. Sistiemy), znajduje się znaczna grupa cudzoziemców opuszczających kraje swojego pochodzenia w uzasadnionej obawie przed prześladowaniami i wojną. Liczną grupę stanowią obywatele Syrii, Jemenu, Somalii, Demokratycznej Republiki Konga, Erytrei czy Afganistanu. Instrumentalne traktowanie tych osób przez władze białoruskie oraz brak skutecznego systemu azylowego w tym kraju uniemożliwiają im uzyskanie na Białorusi jakiegokolwiek ochrony, zaś pozostanie tam oznacza dla nich ryzyko aresztowania i odesłania do kraju pochodzenia. Przez cały czas grozi im też przemoc. Osoby przekraczające polsko-białoruską granicę niejednokrotnie opowiadają o przemocy stosowanej zarówno przez służby białoruskie, jak i polskie¹.

W opinii Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, **intencjonalne działanie władz i służb białoruskich**, które przyczyniło się do wywołania kryzysu humanitarnego na granicy, **nie zwalnia polskich organów, w tym organów Straży Granicznej, od przestrzegania prawa, poszanowania zasady praworządności oraz praw człowieka w stosunku do osób migrujących, ofiar kryzysu humanitarnego i faktycznych ofiar „wojny hybrydowej”**, jeśli za taką uznać działania władz Białorusi. O tym, że na granicy polsko-białoruskiej dochodzi do naruszeń prawa krajowego i międzynarodowego, świadczy znane zapewne Panu Komendantowi orzecznictwo sądów administracyjnych w sprawach dotyczących skarg składanych na dokonywane przez Straż Graniczną czynności zawrócenia cudzoziemców do linii granicy czy wydawanych przez organy SG postanowień o opuszczeniu terytorium Polski. Zdaniem Fundacji, konieczne jest zatem niezwłoczne podjęcie działań, które zapobiegą dalszym naruszeniom prawa. Przede wszystkim, należy zaprzestać stosowania niezgodnej z prawem procedury zwracania do linii granicy, opisanej w § 3 ust. 2b rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie czasowego zawieszenia lub ograniczenia ruchu granicznego na określonych przejściach granicznych (Dz. U. z 2020 r., poz. 435 ze zm., dalej: Rozporządzenie Graniczne). Konieczne jest także uznanie pełnej jurysdykcji organów Straży Granicznej na terytorium należącym do Polski, rozciągającym się między zaporą graniczną a linią granicy państwa.

¹ Zob. np. relacje i raport Lekarzy Bez Granic: <https://lekarze-bez-granic.pl/bialorus-brutalne-pobicia-zamykanie-w-obozech-pushbacki/>; <https://lekarze-bez-granic.pl/kryzys-na-granicy/>; <https://lekarze-bez-granic.pl/smierc-cierpienie-brak-srodkow-do-zycia-ludzkie-koszty-polityki-migracyjnej-ue-raport/>; oraz relacje Grupy Granica: <https://www.facebook.com/grupagranica/posts/pfbid08hFGCZGGxewWCAvXVwzJjFeCdy8NkH2jjPkMeqVtu2Lymrw6wAuaWxmcCcH3nazdl>; [https://www.facebook.com/photo?fbid=404055375589557&set=pb.100079552941955.-2207520000](https://www.facebook.com/photo?fbid=404055375589557&set=pb.100079552941955.-2207520000;); <https://wearemonitoring.org.pl/wp-content/uploads/2024/03/2402-ST-CM-luty-2024-.pdf>.

W ocenie Fundacji, **podjęcie wskazanych wyżej działań zmierzających do poprawy stanu przestrzegania prawa na granicy polsko-białoruskiej leży całkowicie w kompetencjach Pana Komendanta**, jako bezpośredniego zwierzchnika funkcjonariuszy Straży Granicznej pełniących służbę na ww. odcinku granicy państwa oraz organu sprawującego nadzór nad jednostkami Straży Granicznej wchodzącymi w skład Podlaskiego Oddziału SG.

II. Uznanie jurysdykcji Straży Granicznej w pasie ziemi między linią granicy a zaporą graniczną.

Jurysdykcja państwa polskiego rozciąga się na całym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Na całym terytorium obowiązują również akty prawa powszechnego, w tym Konstytucja RP, ustawy i ratyfikowane umowy międzynarodowe. Każdy, kto przebywa pod jurysdykcją państwa polskiego, korzysta z praw i wolności gwarantowanych w Konstytucji RP, a jedyne wyjątki od tej zasady, dotyczące cudzoziemców, mogą zostać ustanowione wyłącznie w akcie o randze ustawy (art. 37 Konstytucji RP). Z zasady jednolitości państwa polskiego, wyrażonej w art. 3 Konstytucji, wynika też, że Polska posiada jednolity system prawny i zapewnia integralność statusu prawnego wszystkich jednostek podlegających jurysdykcji państwa.² **Żaden organ publiczny nie jest zatem upoważniony do arbitralnego wyłączenia lub ograniczenia swojej jurysdykcji na części terytorium państwa.**

Przebieg zapory granicznej nie pokrywa się z przebiegiem linii granicy: **po zewnętrznej stronie zapory, na całej jej długości, jest pas ziemi polskiej o minimalnej szerokości 1,25 m**, co potwierdzone zostało w odpowiedzi Komendy Głównej Straży Granicznej z dnia 7 listopada 2023 r. na wniosek o dostęp do informacji publicznej (ozn. KG-OI-VIII.0180.138.2023.KK). Oznacza to, że **ktokolwiek znajdzie się w tym pasie, np. bezpośrednio przy zaporze, przebywa już na terytorium Polski, podlega polskiemu prawu i jurysdykcji polskich organów, w tym przede wszystkim jurysdykcji Straży Granicznej**. Straż Graniczna jest zatem uprawniona, a wręcz zobligowana, do podejmowania wobec osoby przebywającej na tym terenie działań, o ile mają one właściwe umocowanie w przepisach prawa, a także ma względem tej osoby określone w przepisach obowiązki, a wśród nich obowiązek właściwego reagowania na składane deklaracje dotyczące zamiaru ubiegania się o ochronę międzynarodową. Co więcej, **wszystkie zdarzenia, do których dochodzi w pasie polskiej ziemi leżącym po zewnętrznej stronie zapory, mają miejsce w granicach jurysdykcji Straży Granicznej**. Dotyczy to w szczególności sytuacji związanych z zagrożeniem życia lub zdrowia migrantów, a także potencjalnych śmierci.

Podsumowując, **nie ma żadnej podstawy prawnej do tego, aby wyłączyć lub ograniczyć właściwość miejscową Podlaskiego Oddziału SG i jednostek wchodzących w skład tego Oddziału na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej znajdującym się po zewnętrznej strony zapory granicznej**.

Tymczasem do Fundacji regularnie docierają sygnały, że osobom wymagającym pomocy medycznej, znajdującym się tuż przy zaporze granicznej po jej zewnętrznej

² Por.: P. Tuleja (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Wyd. II., WKP 2023.

stronie, pomoc taka nie jest udzielana. Nie są również respektowane deklaracje świadczące o zamiarze złożenia wniosku o ochronę międzynarodową, składane przez cudzoziemców, którzy podchodzą bezpośrednio do zapory.

Nie bez znaczenia dla oceny tej sytuacji jest fakt, że nadal nie został rozwiązany problem braku skutecznych, legalnych ścieżek wjazdu do Polski dla osób poszukujących ochrony międzynarodowej. W dalszym ciągu nie nastąpiła systemowa poprawa naruszeń stwierdzonych przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku *M.K. i inni przeciwko Polsce*³, a potwierdzonych w niedawnym wyroku *Sherov i inni przeciwko Polsce*⁴. Do Fundacji docierają informacje o nieprzyjmowaniu wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej od osób przystępujących do odprawy na przejściu granicznym między Polską i Białorusią w Terespolu⁵ (podległym Komendantowi Nadbużańskiego Oddziału SG). Rząd polski nie prowadzi także polityki wydawania wiz humanitarnych obywatelom krajów ogarniętych konfliktami zbrojnymi lub poważnymi katastrofami humanitarnymi. Tym samym, w opinii Fundacji, to nie tylko Białoruś, ale i Polska formalnie pozbawia cudzoziemców poszukujących ochrony międzynarodowej możliwości legalnego przekroczenia granicy przez działające przejście graniczne.

III. Zaprzestanie stosowania niezgodnego z prawem § 3 ust. 2b Rozporządzenia Granicznego.

Jestem przekonany, że znana jest Panu Komendantowi jednoznacznie krytyczna wobec Rozporządzenia Granicznego i postępowania Straży Granicznej linia orzecznicza sądów administracyjnych⁶. Wyroki sądów administracyjnych wiążą rzecz jasna w sprawach, w których zostały wydane, niemniej **w demokratycznym państwie prawa wydaje się niedopuszczalne, aby tak jednolite orzecznictwo nie wpłynęło na praktykę organu, którego działalności dotyczy.** Dalsze stosowanie Rozporządzenia Granicznego przez organy Straży Granicznej niewątpliwie prowadzić będzie do kolejnych wyroków, w których postępowanie Straży Granicznej ponownie uznawane będzie za niezgodne z prawem krajowym, w tym z Konstytucją RP, oraz prawem międzynarodowym. Wydaje się, że utrzymywanie obecnego stanu rzeczy godzi nie

³ <https://interwencjaprawna.pl/rada-europy-ma-watpliwosci-w-sprawie-wykonania-przez-polske-wyroku-etpcz-dot-sytuacji-na-granicy-polsko-bialoruskiej/>

⁴ <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22tabview%22:%7B%22document%22%7D%22itemid%22:%7B%22001-231867%22%7D%7D>

⁵ <https://www.linkedin.com/pulse/polska-wci%C4%85%C5%BC-narusza-prawa-os%C3%B3b-poszukuj%C4%85cych-ochrony-tomasz-sieniow-fl2uf/> ;
<https://www.facebook.com/grupagranica/posts/pfbid0EhdLnJWSJMjYyzzRDtMMSxtx2ygCaqzvkSJMuesXL9FzZf1jWHSurxrUFyW8nrTI> .

⁶ Chodzi przede wszystkim o wyroki Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Białymstoku o sygn. akt. II SA/Bk 492/22, II SA/Bk 493/22 i II SA/Bk 494/22, II SA/Bk 145/23, II SA/Bk 244/23, II SA/Bk 664/23 czy II SA/Bk 72/24. W niniejszym wniosku, wszędzie tam, gdzie przywoływane jest ogólnie orzecznictwo sądów w sprawach dotyczących stosowania Rozporządzenia Granicznego na granicy polsko-białoruskiej, chodzi o ww. wyroki.

tylko w zasadę praworządności i w prawa człowieka, ale też w etos formacji Straży Granicznej.

W obowiązującym stanie prawnym i w świetle wspomnianego orzecznictwa sądów administracyjnych **nie ulega wątpliwości**, że w przypadku ujawnienia pobytu na terytorium Polski cudzoziemca, który przekroczył granicę wbrew przepisom prawa oraz przebywa na terytorium Polski bez ważnego dokumentu uprawniającego do wjazdu i pobytu na tym terytorium, przepisy ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. z 2023 r., poz. 519, dalej u.o.c.) obligują komendantów właściwych placówek Straży Granicznej do przeprowadzenia kontroli legalności pobytu, a następnie, jeśli zaistnieją ku temu przesłanki, do wszczęcia postępowania w przedmiocie zobowiązania cudzoziemca do powrotu do kraju pochodzenia.

Wyjątek od zasady, którą jest wszczęcie przez organ SG postępowania o zobowiązanie do powrotu do kraju pochodzenia, wprowadzony został w art. 303b w związku z art. 303 ust.1 pkt 9a u.o.c. Zgodnie z tym przepisem, wobec cudzoziemców zatrzymanych bezpośrednio po niezgodnym z prawem przekroczeniu granicy, komendanci placówek SG mogą odstąpić od wszczęcia postępowania w przedmiocie zobowiązania do powrotu, a zamiast tego wydać postanowienie o opuszczeniu terytorium Polski. Niemniej trzeba pamiętać, że **procedura opisana w art. 303b u.o.c. również została krytycznie oceniona przez sądy administracyjne**. Sądy dopatrzyły się w tej procedurze podobnych naruszeń prawa, jak w przypadku czynności zwracania do linii granicy na podstawie Rozporządzenia Granicznego. W ocenie sądów, procedura ta godzi m.in. w zasadę *non-refoulement* i narusza zakaz zbiorowego wydalania cudzoziemców ustanowiony w art. 4 Protokołu nr 4 do Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka (EKPC)⁷. Co więcej, jak wynika choćby z postanowienia Komendanta Głównego Straży Granicznej z dnia 3 stycznia 2024 r. o nr KG-CU-IV-2.4224.179.2023, procedura ta może być stosowana wyłącznie w wyjątkowych przypadkach, kiedy spełniona zostanie przesłanka „niezwłoczności” zatrzymania cudzoziemca po przekroczeniu przez niego granicy. W przywołanej sprawie, o czym warto pamiętać, Komendant Główny SG uznał, że niezwłocznym nie jest zatrzymanie cudzoziemca (-) trzy dni po faktycznym przekroczeniu granicy, ani (-) zatrzymanie go w odległości 7 km od linii granicy. Ograniczenie omawianej procedury do wyjątkowych sytuacji koresponduje przy tym z wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 9 stycznia 2024 r., sygn. akt II OSK 165/23, w którym NSA stwierdził, że **jakakolwiek uproszczona procedura związana z zwracaniem cudzoziemca z terytorium Polski powinna stanowić wyjątek od zasady rozstrzygnięcia istoty sprawy w drodze decyzji administracyjnej, a także winna być stosowana „jedynie w sytuacjach, w których pomimo uproszczonego**

⁷ W sprawach dotyczących postanowień o opuszczeniu terytorium Polski chodzi o wyroki Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 26 kwietnia 2022 r. o sygn. akt IV SA/Wa 420/22, z 27 kwietnia 2022 r. o sygn. akt IV SA 471/22, z 20 maja 2022 r. o sygn. akt IV SA/Wa 615/22 i z 27 maja 2022 r. o sygn. akt IV SA/Wa 772/22.

postępowania wyjaśniającego ustalony stan faktyczny nie budzi wątpliwości co do sposobu wjazdu i celu pobytu cudzoziemca”. Do tego „przeprowadzenie uproszczonego postępowania nie może prowadzić do naruszenia zasady *non-refoulement*”. To zaś, w ocenie Fundacji, czyni całkowicie niedopuszczalnym **zawracanie cudzoziemców na Białoruś, która nie była i nie jest krajem bezpiecznym dla osób migrujących**. Zdaniem NSA, możliwość przeprowadzenia uproszczonej procedury nie zwalnia też organu SG od uzasadnienia wydanego rozstrzygnięcia – każde postanowienie powinno zawierać uzasadnienie faktyczne i prawne, jeżeli służy na nie zażalenie lub skarga do sądu administracyjnego (art. 124 § 2 k.p.a.). Oznacza to, że **organ SG orzekający w uproszczonej procedurze nadal zobowiązany jest do wskazania w wydanym rozstrzygnięciu faktów, które uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, oraz przyczyn, z powodu których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej**. Naczelny Sąd Administracyjny nie pozostawił ponadto wątpliwości, że **niezależnie od uproszczonego trybu i przyjętej formy orzekania wydanie postanowienia zawsze musi być poprzedzone przeprowadzeniem postępowania wyjaśniającego, którego zakres determinowany jest przepisami prawa materialnego**.

Innym wyjątkiem od obowiązku wszczęcia postępowania o zobowiązanie cudzoziemca do powrotu do kraju pochodzenia jest sytuacja, w której zatrzymana osoba składa w obecności funkcjonariusza SG deklarację świadczącą o zamiarze ubiegania się w Polsce o ochronę międzynarodową. Wówczas, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2023 r., poz. 1504, dalej u.u.c.o.) oraz przepisami dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/32/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej (Dz.U.UE.L.2013.180.60, dalej: Dyrektywa Proceduralna), **obowiązkiem każdego funkcjonariusza SG, który jako pierwszy wchodzi w kontakt z cudzoziemcem, jest przyjęcie takiej deklaracji i zapewnienie cudzoziemcowi możliwości jak najszybszego złożenia formalnego wniosku o ochronę**. Takie stanowisko przedstawiają sądy administracyjne w wyrokach wydanych w sprawach skarg na czynności zawrócenia cudzoziemca do linii granicy. Straż Graniczna nigdy nie podjęła z tym stanowiskiem polemiki w jedynej prawnie przewidzianej formie, tj. nie skorzystała z możliwości wniesienia skargi kasacyjnej do NSA. **Istnienie tego obowiązku nie jest zatem przez SG kwestionowane, ale jednocześnie funkcjonariusze SG nie postępują w myśl linii orzecniczej sądów, zwłaszcza wobec osób znajdujących się na terytorium Polski, ale po zewnętrznej stronie zapory granicznej**.

Źródła spoczywającego na funkcjonariuszach SG obowiązku przyjęcia deklaracji cudzoziemca i zapewnienia mu możliwości złożenia formalnego wniosku o ochronę międzynarodową sąd administracyjny dopatruje się przede wszystkim w regulacjach Dyrektywy Proceduralnej.

Zgodnie z art. 6 ust. 2 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/32/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej (Dz. U. UE. L z 2013 r., nr 180, s. 60, dalej: Dyrektywa Proceduralna), państwa członkowskie mają obowiązek zapewnić, aby osoba, która zgłosiła chęć złożenia takiego wniosku, miała możliwość jego rzeczywistego i jak najszybszego złożenia. Warto przy tym zaznaczyć, że zarówno doktryna, jak orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) rozróżniają czynność wystąpienia z wnioskiem, którą należy utożsamić z zadeklarowaniem przez cudzoziemca zamiaru złożenia takiego wniosku, od samej czynności złożenia wniosku. Rozróżnienie to wprost wynika m.in. z wyroku z dnia 17 grudnia 2020 r., sygn. C-808/18, w którym TSUE stwierdził, że „(...) o ile prawdą jest, że (...) art. 6 ust. 3 wspomnianej dyrektywy zezwala państwom członkowskim na ustanowienie wymogu, aby wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej były składane w wyznaczonym miejscu, o tyle należy zauważyć, iż **żaden przepis tej dyrektywy nie wprowadza podobnej zasady w odniesieniu do występowania z wnioskami o udzielenie ochrony międzynarodowej**”.

Zgodnie z motywem nr 27 Dyrektywy Proceduralnej (...) *obywatele państw trzecich lub bezpaństwowcy, którzy wyrazili chęć wystąpienia o udzielenie ochrony międzynarodowej, są wnioskodawcami ubiegającymi się o ochronę międzynarodową (...)*”, zaś państwa członkowskie „(...) *powinny jak najszybciej zarejestrować fakt, że osoby te są wnioskodawcami ubiegającymi się o ochronę międzynarodową*”. Oznacza to, że poczyniona przez cudzoziemca deklaracja zamiaru złożenia wniosku o ochronę międzynarodową ma moc prawną, a jej skutkiem powinno być uznanie cudzoziemca za wnioskodawcę w postępowaniu o udzielenie ochrony międzynarodowej, mimo że formalnie nie złożył on jeszcze wniosku w tej sprawie.

Zgodnie z motywem nr 26 Dyrektywy Proceduralnej „w celu zapewnienia skutecznego dostępu do procedury rozpatrywania wniosku (...) **funkcjonariusze zajmujący się ochroną granic lądowych lub morskich lub dokonujący odpraw granicznych, powinni otrzymać stosowne informacje oraz niezbędne przeszkolenie w zakresie rozpoznawania wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej i postępowania z tymi wnioskami. Powinni oni być zdolni do udzielenia obywatelom państw trzecich lub bezpaństwowcom przebywającym na terytorium państw członkowskich, w tym na granicy, na wodach terytorialnych lub w strefach tranzytowych, i występującym z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej, stosownych informacji na temat miejsca i trybu składania wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej (...)**”.

W świetle orzecznictwa sądów administracyjnych, nieprzyjmowanie i nieregistrowanie wniosków o udzielenie ochrony międzynarodowej od osób, które deklarują taki zamiar – czy to na przejściu granicznym czy poza nim – jest niezgodne z prawem. Ignorowanie przez funkcjonariuszy Straży Granicznej deklaracji cudzoziemca świadczących o zamiarze złożenia wspomnianego wniosku, jest

działaniem godzącym bezpośrednio w gwarantowane w art. 18 Karty Praw Podstawowych UE prawo do ubiegania się o ochronę międzynarodową. Warto przypomnieć, że sądy administracyjne doszły również do przekonania, że **to sama procedura zawracania do linii granicy, uregulowana w § 3 ust. 2b Rozporządzenia Granicznego, jako że nie daje żadnych gwarancji przyjęcia od osoby migrującej wniosku o ochronę międzynarodową, jest niezgodna właśnie z art. 18 Karty Praw Podstawowych UE oraz z art. 56 ust. 2 Konstytucji RP.**

Podsumowując, **zaniechanie wszczęcia postępowania administracyjnego uregulowanego w u.o.c. lub u.u.c.o., a zamiast tego zastosowanie § 3 ust. 2b Rozporządzenia Granicznego, stanowi niedopełnienie obowiązku ustawowego.** Na ten fakt zwracają uwagę sądy administracyjne, twierdząc, że § 3 ust. 2b Rozporządzenia Granicznego **nie może być skutecznie powoływany przez Straż Graniczną jako podstawa prawna zawracania cudzoziemców do linii granicy.**⁸

W opinii Fundacji szczególnie wartym podkreślenia jest, że **każdoczesne zastosowanie przepisów Rozporządzenia Granicznego, jak również ignorowanie deklaracji cudzoziemców świadczących o zamiarze ubiegania się o ochronę międzynarodową, naraża podległych Panu Komendantowi funkcjonariuszy Straży Granicznej na odpowiedzialność karną.** Zastosowanie przepisu Rozporządzenia Granicznego, stojącego niżej w hierarchii źródeł prawa niż przepisy ustaw regulujących tę samą materię, mieścić się bowiem może w znamionach czynu zabronionego stypizowanego w art. 231 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2024 r., poz. 17 ze zm.; dalej: k.k.). Postępowanie takie może być ocenione zarówno jako **przekroczenie przez funkcjonariuszy SG uprawnień**, poprzez wykonanie czynności, która nie ma skutecznej podstawy prawnej, jak i **niedopełnienie obowiązków**, czyli bezzasadne odstępianie od realizacji obowiązków nałożonych na funkcjonariuszy SG w przepisach o randze ustawy.

Jeśli następstwem zawrócenia do linii granicy będzie śmierć człowieka, uszczerbek na zdrowiu, narażenie na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub nieudzielenie pomocy, zachowanie funkcjonariuszy może być także rozważane pod kątem przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu, stypizowanych w art. 155, 156, 157, 160, 162 k.k. Wspomniane ryzyko może się zmaterializować w szczególności w przypadku zawracania do linii granicy osób wymagających pomocy medycznej, kobiet w ciąży, dzieci i innych szczególnie wrażliwych grup.

Wnioski

W odpowiedzi na zidentyfikowane powyżej problemy faktyczne i prawne zwracam się do Pana Komendanta z wnioskiem o podjęcie działań celem lepszego zabezpieczenia interesu publicznego oraz interesu jednostek, których prawa są obecnie zagrożone. W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka wnioskuję o:

⁸ Tak stwierdził Wojewódzki Sąd Administracyjny w Białymstoku m.in. w wyroku z dnia 18 stycznia 2024 r. o sygn. akt II SA/Bk 664/23. Więcej o tym wyroku: <https://hfhr.pl/aktualnosci/rozporzadzenie-mswia-jako-podstawa-pushbackow-jest-prawnie-nieskuteczne>

1. niezwłoczne odstąpienie od stosowania § 3 ust. 2b Rozporządzenia Granicznego;
2. zakomunikowanie komendantom podległych placówek Straży Granicznej treści wyroków Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Białymstoku stwierdzających bezskuteczność zawrócenia cudzoziemców do linii granicy;
3. polecenie funkcjonariuszom SG zastosowania się do wykładni dokonanej w uzasadnieniu ww. wyroków, w szczególności polecenie stosowania obowiązujących przepisów o randze ustawy w miejsce sprzecznych z nimi regulacji Rozporządzenia Granicznego;
4. każdorazowe i bez wyjątku rejestrowanie deklaracji świadczących o zamiarze ubiegania się o ochronę międzynarodową, składanych przez osoby podlegające jurysdykcji państwa polskiego, niezależnie od tego, czy znajdują się one po zewnętrznej, czy wewnętrznej stronie zapory granicznej;
5. zobligowanie funkcjonariuszy SG do zapewnienia osobom, o których mowa w pkt. 4, możliwości jak najszybszego złożenia formalnego wniosku o ochronę międzynarodową;
6. polecenie podległym Panu Komendantowi funkcjonariuszom SG, aby w sposób zgodny z prawem reagowali na wszelkie zdarzenia, do których dochodzi na terytorium Polski znajdującym się po zewnętrznej stronie zapory granicznej, zwłaszcza na przypadki, w których znajdują się na tym terenie osoby wymagające pomocy medycznej lub deklarują zamiar ubiegania się w Polsce o ochronę międzynarodową.

Pozwolę sobie przypomnieć, że zgodnie z art. 244 § 1 w zw. z art. 237 § 1 k.p.a., organ właściwy do załatwienia wniosku powinien, co do zasady, załatwić taki wniosek bez zbędnej zwłoki, nie później jednak niż w ciągu miesiąca. O sposobie załatwienia wniosku należy powiadomić wnioskodawcę (art. 244 § 2 k.p.a.). Stosownie zaś do art. 247 w zw. z art. 238 § 1 k.p.a., zawiadomienie takie powinno zawierać: oznaczenie organu, od którego pochodzi, wskazanie, w jaki sposób wniosek został załatwiony, a jeżeli wniosek załatwiono odmownie, zawiadomienie powinno zawierać także uzasadnienie faktyczne i prawne przedstawionego stanowiska.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka,

Maciej Nowicki

Prezes Zarządu

Załączniki:

- KRS HFPC
- Statut HFPC

